

Inklusiivinen koulutus ihmisoikeutena

Kuva: Danny Nee, Unsplash

Perus- ja ihmisoikeudet,
vammaisuus ja oikeus
koulutukseen

Esityksen kaikki kuvat: pixabay.com, Unsplash

Esityksen pääteemat

- Mitä perus- ja ihmisoikeudet ovat?
- Mikä vammaisyleissopimus on?
- Miten vammaisten henkilöiden oikeudet toteutuvat Suomessa?
- Lapset, koulu ja vammaisyleissopimus
- Oikeus koulutukseen ja inkluusio
- Aineistoja opettajille

Aluksi: oppimateriaalin lukijalle

- Inklusio on yksilöä ja yhteiskuntaa läpileikkaava periaate, mutta tässä esityksessä keskitytään koulutukseen.
- Seuraavassa esitetään poimintoja perus- ja ihmisoikeuksista, jotka ovat perusta inklusiiviselle koulutukselle. Luettelo laeista ei ole tyhjentävä, joten kannattaa aina tarkastaa ajankohtainen omaa työtäsi koskeva lainsäädäntö (esim. varhaiskasvatuslaki, perusopetuslaki, lukiolaki) ja muu asiakohtainen lainsäädäntö (esim. kehitysvammalaki) www.finlex.fi -osoitteesta.
- Yhdenvertainen oikeus koulutukseen ja vammaisten lasten opetuksen järjestelyt ovat tyypillinen kanteluaihe oikeusasiamiehelle.
- Vinkki! Voit selata ongelmakohtissa ratkaisuja esimerkiksi www.oikeusasiamies.fi/ratkaisut -sivustolta. Sieltä löytyy lukuisia vammaisuuteen ja opetusjärjestelyihin liittyviä ratkaisuja. Kannattaa hyödyntää myös tyypillisten kanteluiden pohjalta tehty oppimateriaali [Perus- ja ihmisoikeudet opetus- ja kasvatusalalla](#).

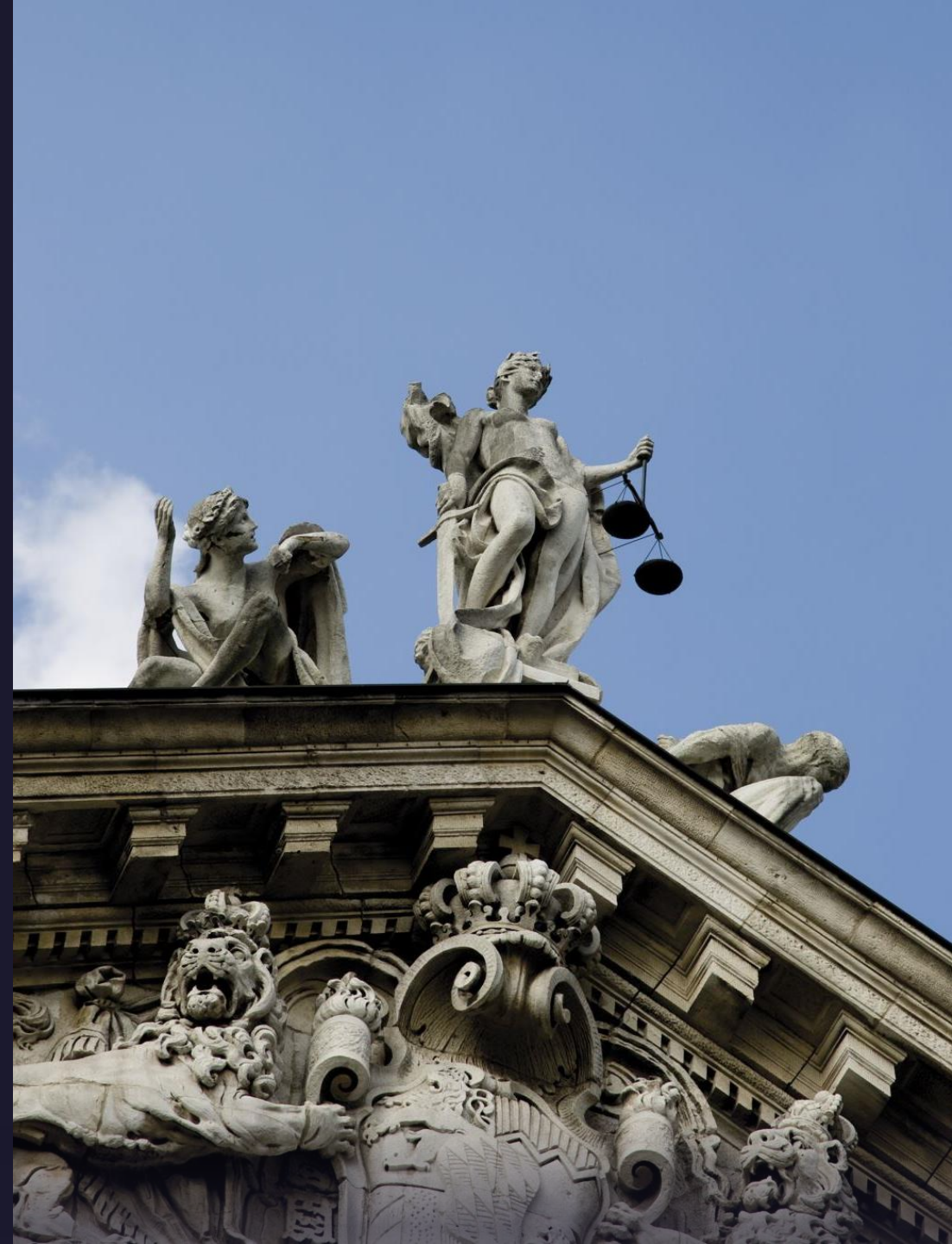
OIKEUDELLINEN PERUSTA

Mitä tarkoittaa, että on oikeus?

Perus- ja ihmisoikeudet

Kansainvälinen oikeus

Vammaisuus ja ihmisoikeudet:
vammaisyleissopimus (CRPD) ja lapsen oikeuksien
sopimus

Mitä tarkoittaa, että on oikeus?

- Ihmisoikeudet ovat oikeuden alan lisäksi arvoja, politiikkaa ja arkipäivää.
- Ihmisoikeuspuheessa puhutaan "oikeuksien kantajasta" (rights holder) ja "velvollisuuksien kantajasta" (duty bearer).
- Opettaja on virassaan velvollisuuksien kantaja, jonka tehtävä on perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen ja edistäminen.
- Seuraavassa esitetään poimintoja perus- ja ihmisoikeuksista, jotka ovat perusta inklusiiviselle koulutukselle (Huom! Tarkista erityislainsäädäntö aina asiakohteisesti).

Perus- ja ihmisoikeudet Suomessa

- Perus- ja ihmisoikeuksissa limittyä kolme oikeudenalaa: valtiosääntö-, EU- ja kansainvälinen oikeus.
- Suomessa perustuslaki turvaa perus – ja ihmisoikeudet (6 § - 21 §).
- Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.
- Kansainvälistä oikeutta tuotetaan mm. YK:ssa, EU-oikeutta Euroopan parlamentissa ja valtiosääntöoikeutta Suomen eduskunnassa.

Vinkki: Tutustu tarkemmin Ihmisoikeuskeskuksen luentosarjaan, joka käsittelee aihetta tarkemmin oikeudellisesta näkökulmasta:

<https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/ihmisoikeuskoulutus/luentosarja/>

Kansallinen lainsäädäntö - Perustuslaki

- **Perustuslain (1999/731)** ([ks. kokonaan finlex.fi:ssä](https://finlex.fi/kaikki/kansalliset_lait/perustuslaki_1999_731))
 - 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, **terveydentilan, vammaisuuden** tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.
 - 16 §: sivistykselliset oikeudet: Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. [...] Julkisen vallan on turvattava [...] jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.
 - 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.
 - 22 §: perusoikeuksien turvaaminen: Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Kansallinen lainsäädäntö

- **Yhdenvertaisuuslaki (2014/1325)** ([ks. kokonaan finlex.fi:ssä](https://finlex.fi/lae/ks_kokonaan_finlex_fi_ssä))
 - 8 §:ssä syrjinnän kieltö: välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi kiellettyä syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen ja ohje tai käsky syrjiä.
 - 6 § velvoittaa koulutuksen järjestäjän edistämään yhdenvertaisuutta:
 - edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.
 - oppilaitoksien on myös laadittava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.
- **Vammaispalvelulain (1987/380)** mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaisille henkilöille. Tukitoimia kehitettäessä kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden esittämät tarpeet ja näkökohdat (7 §) ([laki finlex.fi:ssä](https://finlex.fi/lae/laki_finlex_fi_ssä)).

The background of the slide features a large, circular United Nations emblem. It consists of a world map centered on the North Pole, surrounded by a laurel wreath. The emblem is rendered in a light, semi-transparent style against a dark brown background.

IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Kansainvälinen oikeus keskeisenä osana Suomen
lainsäädäntöä: vammaisyleissopimus ja lapsen
oikeuksien sopimus

Vammaisuus ja ihmisoikeudet

Vammaisyleissopimus eli Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)

- Ratifioitiin eli astui Suomessa voimaan 2016 ([Katso koko sopimus finlex.fi:stä](#)).
- Paradigmamuutos tai **ajattelutavan muutos**: vammaiset henkilöt ovat aktiivisia toimijoita, oikeuksien haltijoita ja heidän ihmisarvonsa on yhtäläinen.
 - Vammaisten henkilöiden ihmisarvon kieltämisellä on pitkä historia (ks. Vehmas 2015).
 - Vammaiset henkilöt eivät ole yhteiskunnallisen tai lääketieteellisen huolenpidonkohteita, vaan oikeuksien haltijoita.
- Vammaisyleissopimuksen **artikla 24 takaa oikeuden inklusiiviseen opetukseen**.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen

- 2 artiklan mukaan sopimuksessa tunnustetut oikeudet on taattava kaikille lapsille ilman minkäänlaista erottelua.
- 12 artiklassa taataan lapselle oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.
- 23 artiklassa turvataan erityisesti vammaisen lapsen mahdollisuudet koulunkäyntiin.

YK:n sopimusvalvontaelinten linjauksia **inklusiivisesta opetuksesta**

CRPD-Komitea (YLEISKOMMENTTI NRO 4: INKLUSIIVINEN OPETUS)

- Sopimuspuolten on toteutettava vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen varmistamalla inklusiivinen koulutusjärjestelmä kaikilla tasoilla.
- Inklusiivisella koulutuksella on pyrittävä edistämään kaikkien henkilöiden keskinäistä kunnioitusta ja arvoa sekä luomaan sellaisia koulutusympäristöjä, joissa lähestymistapa oppimiseen, oppilaitoksen kulttuuri ja opetussuunnitelma heijastavat moninaisuuden arvoa.
- **Inklusiivinen koulutus on ”kaikkien oppijoiden perustavanlaatuinen ihmisoikeus.”**
- Inklusiota ei ole vammaisten oppilaiden sijoittaminen yleisiin koululuokkiin **ilman rakenteellisia muutoksia** esimerkiksi koulutuksen järjestämiseen, opetussuunnitelmaan ja opetus- ja oppimisstrategioihin.

Lapsen oikeuksien komitea (YLEISKOMMENTTI NRO 9: VAMMAISTEN LASTEN OIKEUDET)

- Koska joidenkin vammaisten lasten opetus vaatii sellaisia tukitoimia, joita ei aina ole saatavilla normaalin koulujärjestelmän puitteissa, inklusion toteuttamistavan ja sen muodon tulee lähteä lapsen yksilöllisistä oppimistarpeista.
- Inklusio voi vaihdella kaikkien vammaisten oppilaiden sijoittamisesta pysyvästi yhteen tavalliseen luokkaan heidän sijoittamiseensa tavalliseen luokkaan eriateisen inklusion puitteissa, sisältäen tietyn osan erityisopetusta.
- On tärkeää, että inklusiota ei nähdä vain vammaisten lasten sijoittamisena normaaliopetukseen ilman heidän erityistarpeidensa ja -ongelmiensa huomioimista. Olennaista on erityisopetuksen ja normaaliopetuksen parissa työskentelevien opettajien tiivis yhteistyö.

Vammaisuuden määritelmä - moninaisuus ja suhde ympäristöön

Vammaisyleissopimus määrittelee vammaisuuden suhteessa ympäristöön:

- ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka **vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.**”

Vammaiset ovat moninainen joukko; kaikki vammat eivät ole näkyviä.

- Yksi tapa jaotella vammaryhmät on esimerkiksi aistivamma, fyysinen vamma, neuropsykiatrinen häiriö, kognitiivinen vamma, kehitysvamma, viittomakieli ja muut.

Tiettyyn vammaryhmään kuuluminen tai diagnoosi ei vaikuta henkilön oikeuksiin, vaan kyse on toimintakyvystä.

Kuvat: pixabay.com

Kuva: Elevate, Unsplash

Miten vammaisten henkilöiden oikeudet Suomessa toteutuvat?

Ihmisoikeuskeskuksen ja vammaisfoorumin
selvitys 2018

Koottuja havaintoja

Yhteiskunnallinen osallisuus

Yksilöllisyys

Kokemus yhdenvertaisuudesta

Ihmisarvon kunnioitus

Jatkuva taistelu oikeuksista

- Yli puolet oli kokenut köyhyyttä (54 %, n= 1438), joka heijastui yhteiskunnalliseen osallisuuteen, vapaa-ajan viettomahdollisuuksiin ja perusterveydenhuoltoon.
- Yksilöllisiä tarpeita ei huomioida.
- Perusturvallisuuteen kuuluva kokemus yhdenvertaisuudesta huono.
- Ihmisarvon kunnioituksen ei koettu parantuneen.
- Kuvauksia jatkuvista taisteluista erinäisiä kiemuroita vastaan, jotka estävät oikeuksien toteutumista.

KUVA pixabay.com

KUVA pixabay.com

KUVA Unsplash Nathan Anderson

Ihmisarvon kunnioitus ja ennakkoluulot

- Onko mielestäsi vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen lisääntynyt viimeisen kahden vuoden aikana?
 - 71 % ei, 29 % kyllä (n=1525)
- Onko mielestäsi vammaisiin henkilöihin kohdistuvat ennakkoluulot vähentyneet viimeisen kahden vuoden aikana?
 - 68 % ei, 32 % kyllä (n=1525)
- Onko oikeuttasi elämään suoraan tai välillisesti kyseenalaistettu?
 - Ei 73 %, kyllä 27 % (n=1055)

Lapset, koulu ja vammaisyleissopimus

"Äiti on mun avustaja" - Vammaisfoorumin ja
Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn tuloksia (Valjakka ym., 2019).

Lähde: [Vammaiset lapset ja nuoret -työryhmän raportti](#) (Valjakka, Engblom, Krokfors, Kuoppala, Latva-Nikkola, Meriläinen, Mustonen, Nyman, Salisma, Selin-Grönlund, Varaja & Valtti, 2019)

Koottuja havaintoja: Lapset, nuoret, inkluusio

Osallisuus koulussa

Syrjintä

Sosiaalinen ulottuvuus

Oikeus olla oma itsensä

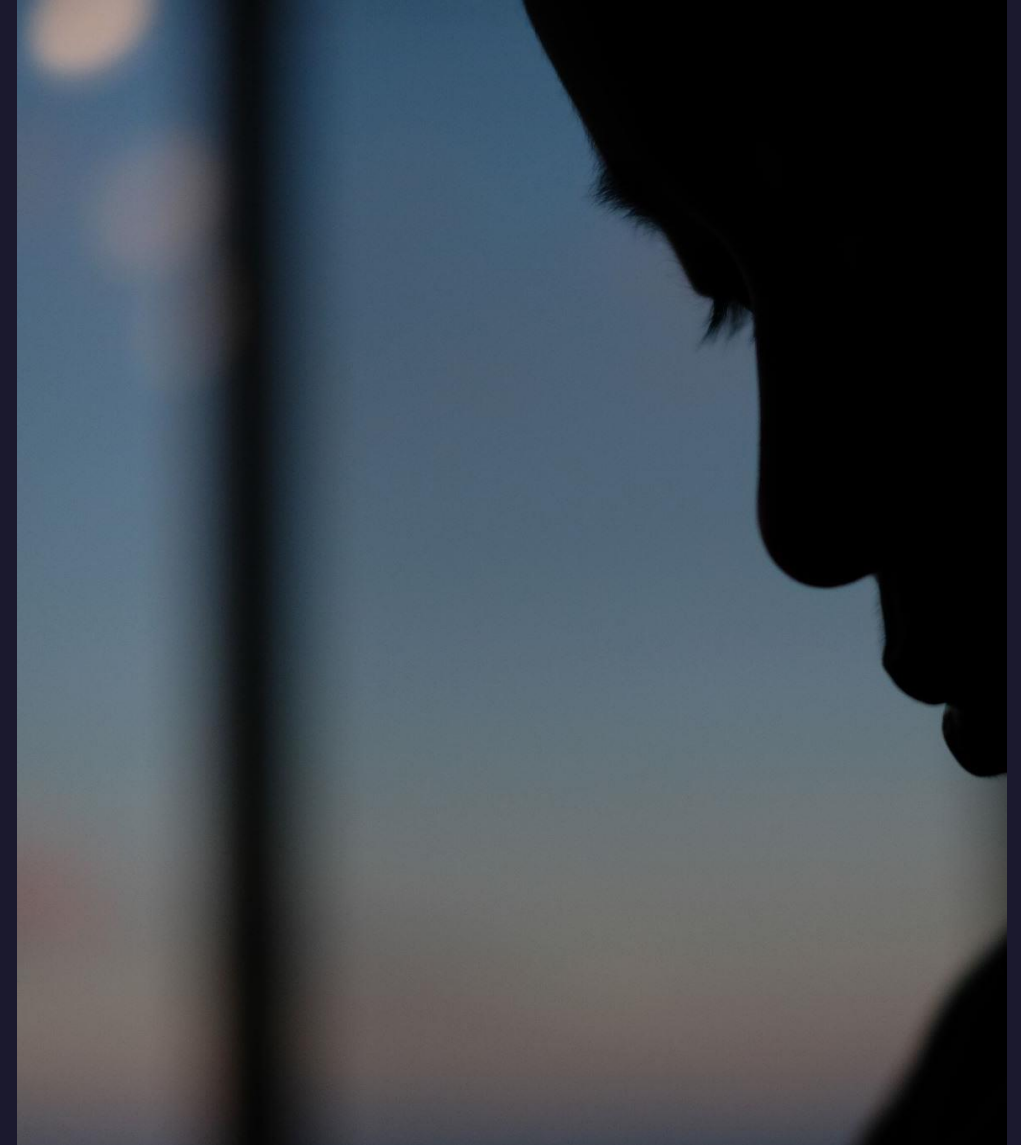
Lapsen itsemääräämisoikeus

- Yhdenvertainen oikeus koulutukseen ja esteettömyys eivät toteutuneet. Inklusiota säästökeinona kritisoitiin.
- 64 % alle 16 vuotiaista on kokenut syrjintää koulussa ja 61 % mukautuksissa.
- **Sosiaalinen ulottuvuus** pitää sisällään esimerkiksi lapsen itsemääräämisoikeuden kaventamisen ja yhdenvertaisen osallistumisen estämisen. Esim. Harrastuksiin ei pääse ilman valvojaa tai huoltajaa.
- Lasten tarvetta itsenäistyä ja kehittyä ei nähty riittävänä perusteena avun myöntämiselle.

Kokemuksia opetuksesta ja osallisuudesta

- ”Haluan käydä kuntosalilla, pyöräillä, oppia uimaan, saada kavereita ja leireillä. Mikään ei onnistu.”
- ”Avustajaa ei ole myönnetty, jotta pääsisin osallistumaan.”
- ”Tarvitsen koulussa ennakointia, eriyttämistä pieneen ryhmään ja rauhalliseen tilaan sekä tukea sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Mikään näistä ei toteudu.”
- ”Tukitoimia on ollut vaikea saada kouluun. Erityisen tuen koordinaattori sanoi, ettei minua varten oikein ole sopivaa koulupaikkaa tarjolla. Kunnalla on vähän resursseja ja luokka on liian suuri. Olen ollut todella kuormittunut esikoulupäivistä vaikka pääsen suoraan kotiin enkä mene iltapäivähoitoon ja kaikki kuormitus on minimoitu kotona.”
- ”Koulussa oppimiseen osallistumisen mahdollistaminen. Opettaja, avustajat kieltäytyivät kommunikointilaitteen käytöstä (kuvakommunikointi), avustajapalvelun saamisesta, aisti apuvälineiden käytöstä.”

Kokemuksia inkluusiosta

- Lähikouluperiaate voi kaatua tilojen esteellisyyteen tai sitten inkluusio ei toteudu ollenkaan, vaikka tilat olisivat esteettömät:
 - ”Koulussa annettavaa tukea on kiristetty säästötoimena.”
 - ”Koulu ilmoitti kunnalle, ettei minua haluta sinne, koska olen taloudellinen lisämeno, kun tarvitsen avustajan. Aiemmasta päätöksestä huolimatta kunta arpoi pois esikoulupaikkani, vaikka lähikoulu ainoa esteetön koulu keskustassa. Syrjintä katsottiin välilliseksi ja suoraksi.
 - ”Lähikouluun ja lähiesikouluun pääseminen on ollut vaikeaa, vaikka koulu esteetön. Lihassairautta luullaan kehitykselliseksi hidasteeksi lausunnoista huolimatta. Minut nähdään vaikeutena mahdollisuuden sijaan.”
 - ”Koulussa ilmenneet vaikeudet huomioida näkövammaa, halutaan eristää kun ei ole ymmärrystä miten pitäisi tukea.”
 - ”Oli vaikea päästä siihen esikouluun, mihin sisarukseni oli mennyt, koska koulu ei halunnut minua ensin vaikean liikuntavammani takia, vaikka siellä hissi ja minulla avustaja.”

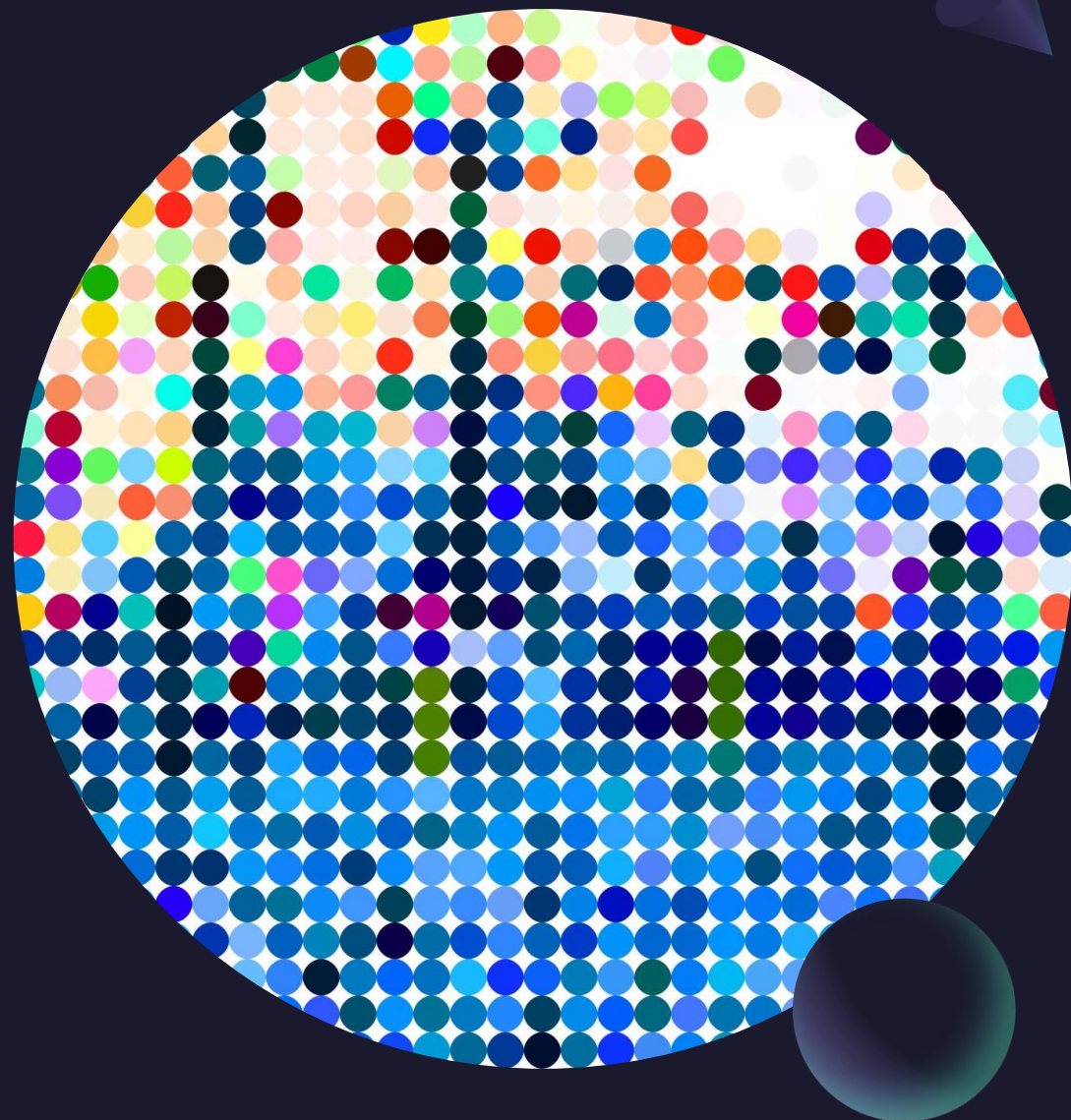
Kokemuksia: perheet kuormittuvat, taistelu oikeuksista ja tietämättömyys

- "Äiti on mun avustaja" - avun saaminen on kamppailua ja perheet kuormittuvat (ks. Valjakka ym. 2019).
 - "Viranomaisten tietämättömyys laeista johtaa siihen, että asiakkaan täytyy jatkuvasti puolustaa oikeuksiaan ja jaksaa tehdä virheellisistä päätöksistä valituksia ja kanteluita. Tähän kuluu hirveästi turhaa aikaa, rahaa ja voimavaroja. Elämän järjestykseen saaminen vammaisuuden kanssa on yhtä taistelua. Ennakkoluulot ja yksilöllinen tilanteen arviointi pettää yleensä."
- Kyselyn avovastauksissa tuli esiin, että erityisen hankalaa palvelujen saaminen oli silloin, kun vamma ei näy päällepäin ja sen aiheuttamia yksilöllisiä toimintarajoitteita ei ymmärretä, kuten esimerkiksi usein neuropsykiatrisissa oireyhtymissä (muun muassa autismikirjo, ADHD), aivovamman saaneilla tai harvinaisissa sairauksissa.

Oikeus koulutukseen ja inkluusio

Velvollisuudet, inklusion
lähikäsitteet ja tyypillisiä haasteita

Oikeus koulutukseen: ydinvelvollisuudet

- Vammaisilla oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus saada opetusta yleisessä koulutusjärjestelmässä yhdenvertaisesti muiden kanssa ja saada siihen tarvitsemansa yksilöllinen tuki.
- Broderickin ja Ferrin (2019) mukaan ydinvelvollisuudet, jotka takaavat oikeuden koulutukseen, ovat:
 - Pakollinen peruskoulutus,
 - Kohtuulliset mukautukset,
 - Syrjimättömyys.

Osallisuus koulujärjestelmässä

- Osallisuus koulujärjestelmässä on keskeinen osa kasvamisessa yhteiskunnan osana.
- Osallistavan koulujärjestelmän tulee toteutua kaikilla tasoilla.
- Eriytyvä järjestelmä johtaa kysymykseen, onko vammaisen lapsen tulevaisuus työelämässä vai työkeskuksessa? Onko tulevaisuus palvelujen asiakkaana, osattomana vai osana yhteiskuntaa?
- Yhdenvertainen oikeus koulutukseen tarkoittaa mahdollisuutta koulutukseen niissä yhteisöissä, joissa vammaiset henkilöt muutenkin elävät.
- Osallisuusvajeen paikkaaminen palveluilla on kallista ja tehotonta!
- Osallisuus voi olla ikäryhmän yhteistä arkea, joka kantaa aikuisuuteen.

Mitä inklusiivinen opetus tarkoittaa?

Vammaisten lasten kehittyvä oikeus koulutukseen

Julkinen keskustelu

Kansainvälistä ratkaisukäytäntöä

Inkluusio ja lähikäsitteet: Vammaisten henkilöiden kehittyvä oikeus koulutukseen

Vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen on kehittynyt ulossulkemisesta inklusioon:

1) **ekskluusio**: ulossulkemista.

- Vammaisia henkilöiden koulutusta ei katsottu tarpeellisena, joten oikeus koulutukseen kiellettiin.

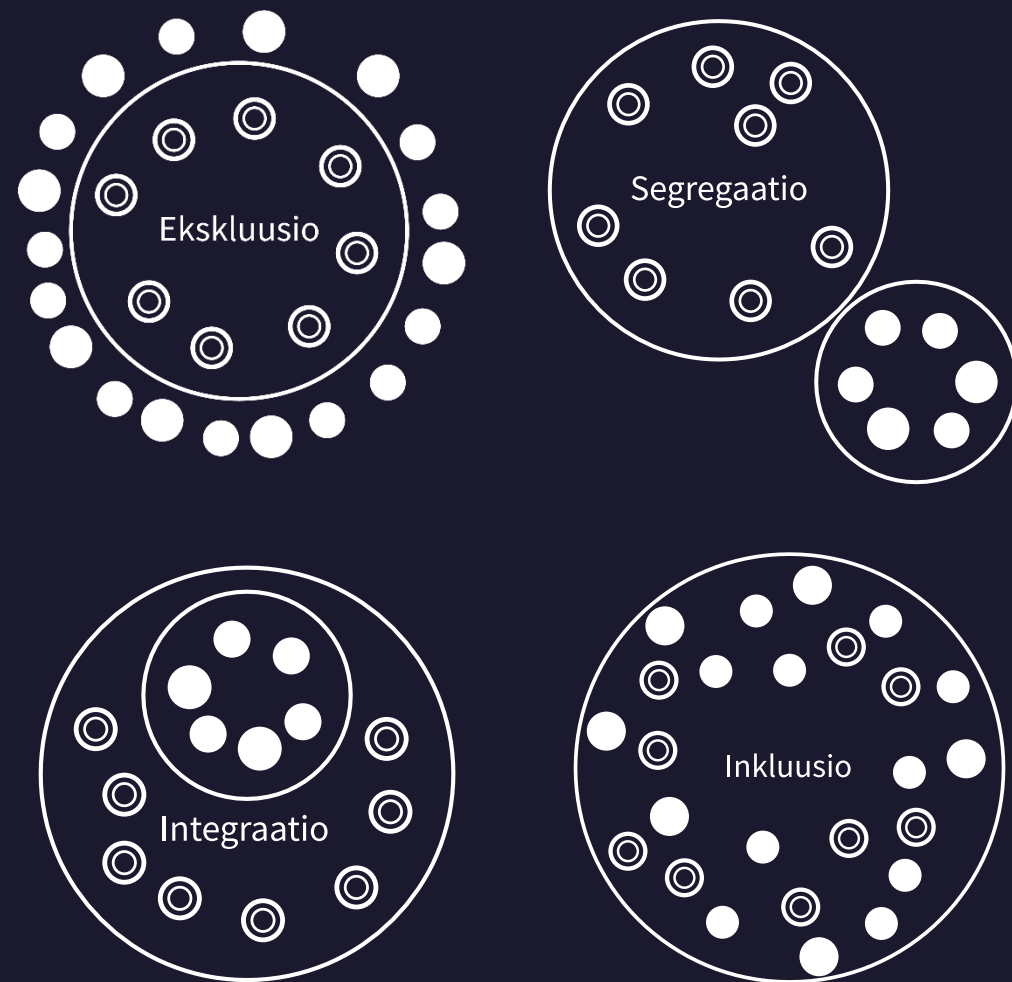
2) **segregaatio**: erottelua omaan ryhmään.

- Kehitettiin omia "erityiskouluja" tai tiloja, koska ajateltiin, ettei vammainen henkilö pärjää yleisopetuksessa.

3) **integraatio**: mukana, mutta erillään.

- Integraatioon ei aina sisälly yksilön oppimisen esteiden poistamista ja sen on nähty rajaavan mahdollisuutta todelliseen osallisuuteen. Se perustuu myös ongelmalliseen erotteluun esim. vamman mukaan.

4) **inkluisio**: mahdollisuus olla osallisena.

KUVA: Broderick & Ferri 2019 (Figure 9.1)

Inkluusion laaja määritelmä

- **Inklusiosta ei ole kyse silloin, kun esimerkiksi vamman vuoksi oppimiseensa tukea tarvitseva oppilas otetaan tavalliseen opetusryhmään ilman, että hänelle järjestetään hänen yksilöllisten tarpeidensa mukainen tuki** (Valjakka ym. 2019, 25-26).
- Laaja käsitys inklusiosta edistää sosiaalista inklusiota poistamalla oppijoiden esteitä, jotka haittaavat, ulossulkevat ja invalidisoivat viallisena pidettyjä ihmisiä. Nämä esteet voivat olla poliittisia, sosiaalisia, fyysisiä, pedagogisia tai emotionaalisia. (Honkasilta ym. 2019, 490.)
 - Oppilaan asettaminen yhteiseen luokkaan tukisysteemeineen ei välttämättä takaa inklusiivista tilaa, eikä pienryhmä välttämättä tarjoa kokemusta sosiaaliselle inklusiolle.
- Jos inkluusio koetaan yhdenvertaisuuden loukkauksena tai oppimisen hidasteena, ei tämä ole inklusiivisen opetuksen ideaalin tai tavoitteiden ongelma, vaan käytäntöjä ja poliittisia toimia tulisi tarkastella kriittisesti (Honkasilta ym. 2019, 492).

KUVA Elevate, Unsplash

KUVA Nathan Anderson, Unsplash

Inkluusio julkisuudessa

- Suomessa keskustelu inklusiosta on polarisoitunutta.
 - inklusion toimimattomuuteen vedotaan resurssipulan vuoksi, mutta myös asenneongelmia ilmentää esimerkiksi "kaikki kärsivät" narratiivi, jonka mukaan inklusio aiheuttaa kaikille osapuolille vain ongelmia (ks. Honkasilta ym., 2019).
- Inklusiosta on lukemattomia epäonnistumisia, mutta myös onnistumisia.

Koulu laittoi vammaiset lapset ulkoilemaan häkkimäiseen rakennelmaan, rikkoi avin mukaan yhdenvertaisuuslakia – kantelijan mielestä ”Ei kunnioita vammaisten lasten ihmisyyttä”

(Helsingin uutiset, 22.2.2021)

Erityisopettaja sulautti ”koulun äänekkäimmän ja näkyvimmän” pienryhmänsä tavalliseen luokkaan – miten hän onnistui siinä, mikä monessa koulussa on mennyt pieleen?

(Yle, 2.11.2020)

Politiikka | Koulutus

Erityisoppilaiden opetus yhdessä muiden kanssa nousi keskusteluun – tuoreen väitöksen mukaan opettajien yhteistyö helpottaisi ongelmia

”Puhuttaessa inklusiosta ajatellaan usein, ettei erityisopetusta olisi silloin lainkaan”, Birgit Paju oikoo väärinkäsityksiä.

(Helsingin sanomat, 4.3.2021)

Sopimusvalvontaelinten ratkaisuja inklusiivisesta opetuksesta

Vammaisyleissopimusta (CRPD) valvovan
komitean ratkaisu 2020

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean
ratkaisu 2020

Lapsiasiavaltuutetun ja nuorten
neuvonantajien näkemyksiä

Ihmisoikeuskomiteoiden ratkaisuja 2020

CRPD-komitean ensimmäinen ratkaisu inklusiivisesta opetuksesta vuonna 2020

- Espanja loukkasi vammaisen lapsen oikeutta inklusiiviseen opetukseen, koska lapsi oli osoitettu vammaisille henkilöille tarkoitettuun koulutuslaitokseen vastoin lapsen vanhempien tahtoa.
- Komitean mukaan Espanja ei täyttänyt CRPD:n (artiklojen 7, 13, 15, 17 ja 24, luettuna erikseen ja yhdessä artiklan 4 kanssa) mukaisia velvoitteita, koska se **ei arvioinut lapsen erityisiä tarpeita** tai tehnyt **kohtuullisia mukautuksia**, joiden avulla lapsi olisi voinut jäädä yleisen koulutuksen piiriin.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean päätös inklusiivisesta opetuksesta

- Komitea totesi Belgian loukanneen Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaista velvoitetta taata riittävässä määrin inklusiivista opetusta yleisen koulutuksen piirissä kehitysvammaisille lapsille Belgian ranskankielisessä yhteisössä (*International Federation for Human Rights (FIDH) and Inclusion Europe v. Belgia*).

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksiä inklusiiviseen opetukseen

- Inklusio on ihmisoikeus, joka koskee sekä opetusta että yhteiskunnallista ja yhteisöllistä osallistumista

(CRC/GC/2001/1) , (CRC/C/GC/9) <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

- Inklusiota vahvistavat lasten ja nuorten mielestä:
 - ✓ tunne siitä, että kuuluu porukkaan ja yhteisöön (tervehditään, hyväksytään sellaisena kuin olet)
 - ✓ Syrjintään ja kiusaamiseen puututaan
 - ✓ Kuullaan ja otetaan todesta lasten ja nuorten näkemyksiä, ei ohiteta
 - ✓ Yritetään ymmärtää vaikkei olisikaan yhteistä kieltä (monipuoliset kommunikoinnin muodot)
 - ✓ Tuetaan, kun tarvitsee apua ja tukea (apuvälineet, tulkit, avustajat, ohjaajat)
 - ✓ Huomataan myös vahvuudet

(Lapsiasiavaltuutetun Nuoret neuvonantajat –tapaamiset <https://lapsiasia.fi/lasten-kuulemiset>

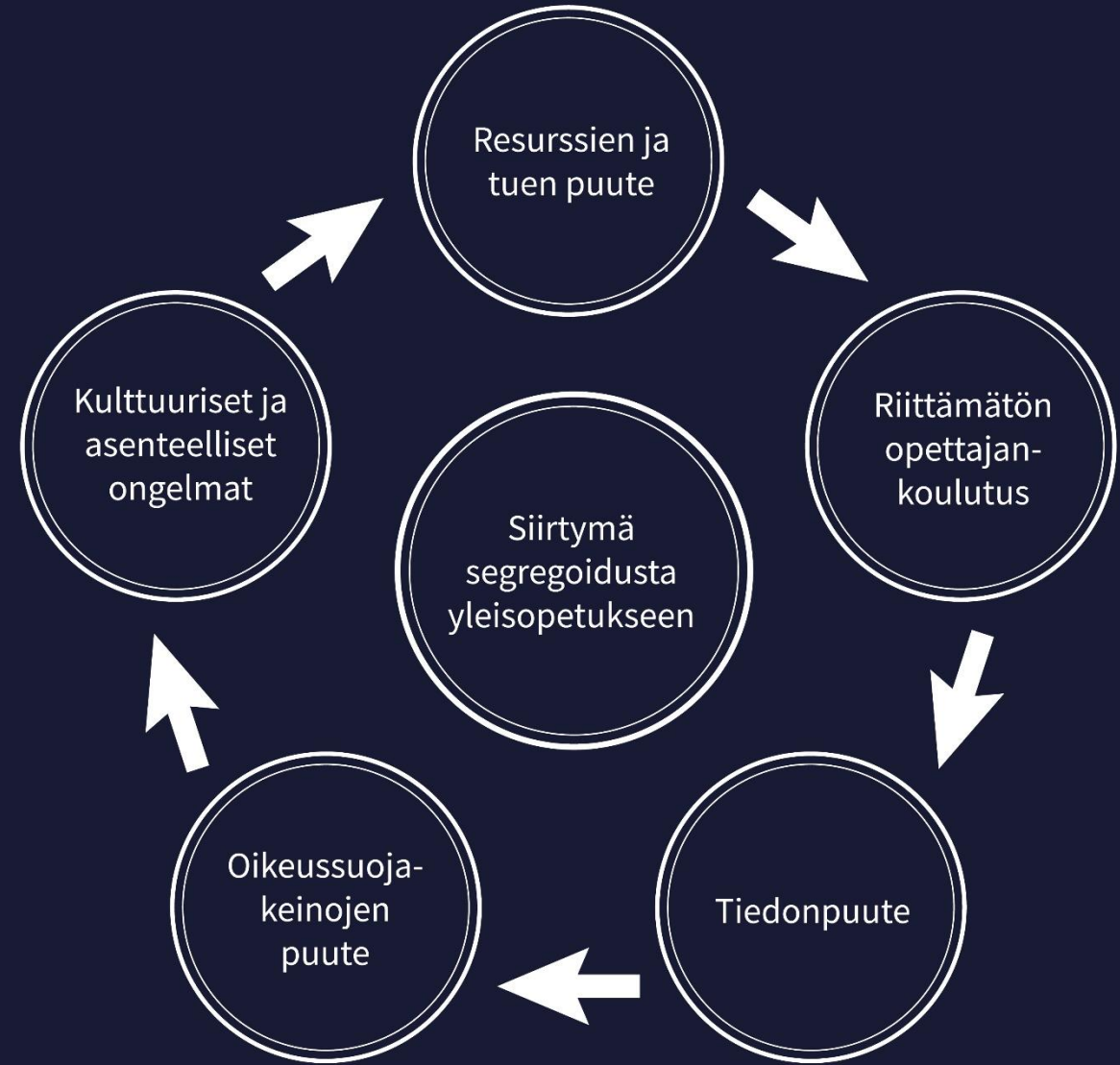
ja lapsiasiavaltuutetun vammaisten lasten oikeuksia käsittelevä julkaisu, tulossa 2021)

Tyypilliset ongelmat
vammaisyleissopimuksen artiklan 24 (oikeus
koulutukseen) toimeenpanossa:

Siirtymää segregoidusta yleiseen opetukseen estävät:

- Resurssien puute
- Riittämätön opettajankoulutus
- Tiedonpuute
- Oikeussuojakeinojen puute
- Kulttuuriset ja asenteelliset ongelmat -
Suomessa esim. polarisoitunut inkluusiokeskustelu

KUVA: Broderick & Ferri 2019 (Figure 9.1)

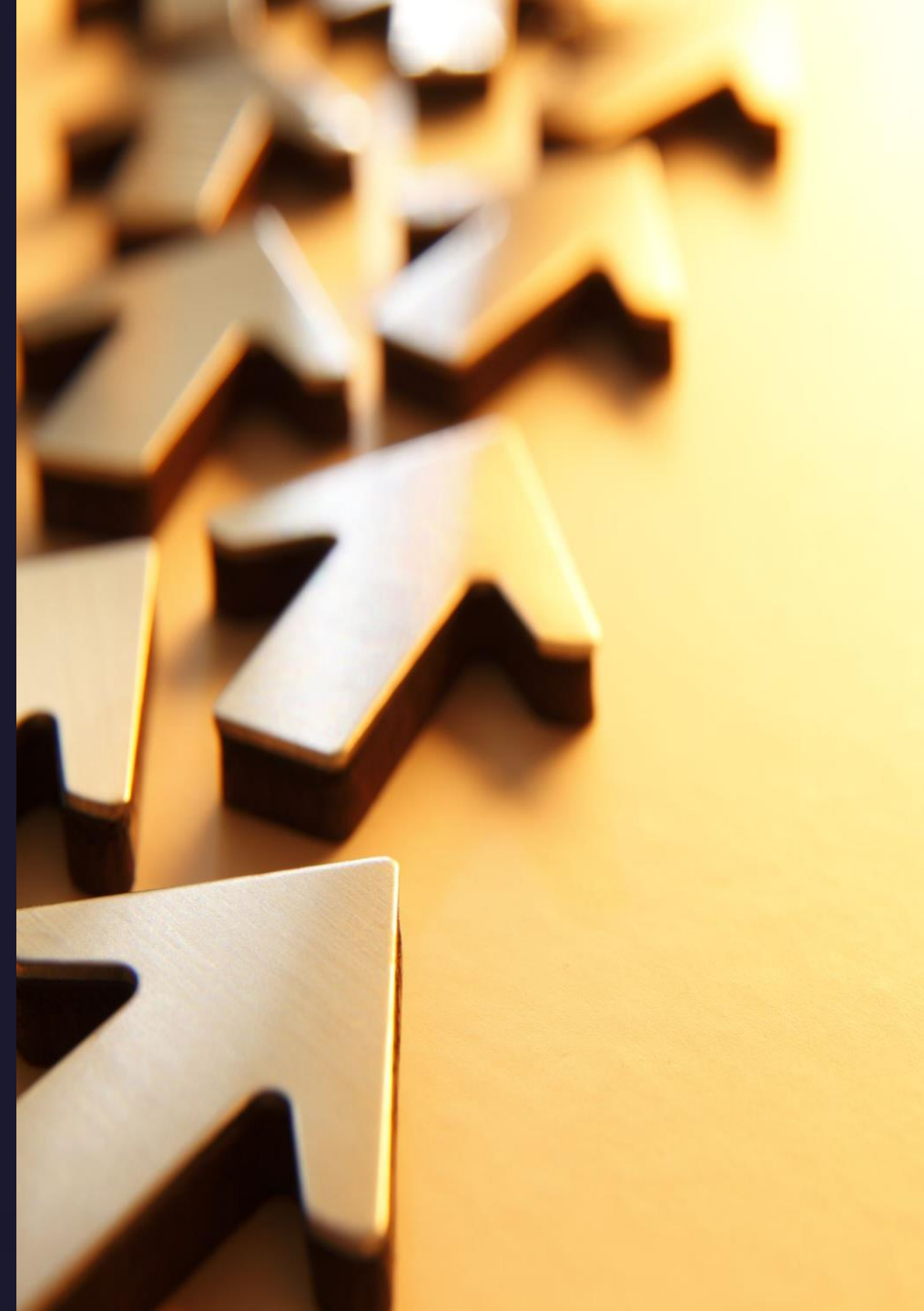
Aineistoja
kasvattajille
ja opettajille

Miten vammautuminen muutti ajatusmaailmaani opettajankouluttajana?

Hannele Cantell, Dosentti ja opettajankouluttaja, Helsingin yliopisto.
Puheenvuoro (kesto 10 min 27 s)

Nuorten kokemia fyysisiä ja sosiaalisia esteitä

- **Korkeakoulujen satunnainen esteellisyys** (esim. Ainejärjestötoiminta, valintakokeiden erityisjärjestelyt, työharjoittelupaikat ja vaihtomahdollisuudet).
 - Lue Jonin blogi [Ensikertalaiskiintiö vaarantaa opiskelijoiden yhdenvertaisuuden](#).
 - **Ainejärjestötoiminta** ja tapahtumat luentosalin ulkopuolella ovat merkittävä osa verkostoitumista ja työelämätaitoja!
- Fyysisen esteellisyyden lisäksi myös "näkymättömämpien" esteiden huomiointi:
 - Esimerkiksi näkö- tai kuulovamma vaativat omanlaistaan esteettömyyttä ja vaikeudet käyttäytyä sosiaalisen koodiston mukaisesti saattavat johtaa ikäviin väärinkäsityksiin.
 - ongelmana usein opettajan **tietämättömyys ja välinpitämättömyys**.
- **Kiusaaminen ja syrjintä:**
 - Ada, 17: "En tiedä kuinka erilainen mun nuoruudesta olisi tullut, jos opettaja olisi puuttunut siihen, että jäin ala-asteen lopussa porukan ulkopuolelle tai jos yläasteella mun kiusaamiseen olisi puututtu".
- Joutuu ponnistelemaan paljon enemmän selviytyäkseen koulun arjessa.

Hyviä kokemuksia

- Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö Vamlasin nuorilla vaikuttajilla on kokemuksia siitä, miten asiat on saatu onnistumaan ja koulupolusta on saatu toimiva johtuen sulavasti kohti omannäköistä tulevaisuutta.
- On tärkeää, että kaikki koulun aikuiset sitoutuvat **lapsilähtöisen toimintakulttuuriin ja sen myötä erityistä tukea tarvitsevat lapset otetaan paremmin huomioon.** Tämä on edellyttänyt sitä, että koko henkilöstön kesken on hyvä yhteistyön henki. Yhden opettajan kuvaus:
- *'Sen verran oon seurannut keskustelua somesta, että juuri nämä käyttäytymisen pulmat, niin niihin vaaditaan omaa ryhmää. Ja siihen menee paljon resurssia. Mutta meillä on kokemus, että **kun toimintakulttuuri saadaan kuntoon niin käyttäytymisen ongelmia on niin vähän.** Jos on onnistuttu luomaan hyvä toimintakulttuuri, niin se tukee hyvää käytöstä. [...] Että silloin se huono käytös sammuu. Että näkisin, että juuri nämä lapset hyötyvät isoista ryhmistä.'*

Opettajan
asenteella ja
vuorovaikutuksella
on iso merkitys

Pedagogisia aineistoja

- Tavoite 24 – Mukana vai ei? [videot](#)
- Vammaiskumppanuuden "[Oikeus koulutukseen](#)" materiaali
- Kalle Könkkölän [haastattelu](#) hänen ihmisoikeusaktivismistaan (www.ihmisoikeudet.net).
- Perus- ja ihmisoikeudet kasvatusalalla – [opas](#): Oppaan teemat 3 & 4 käsittelevät tukea ja vammaisuutta, mutta vammaisuuteen liittyvät teemat ovat esillä oppaan muissakin osissa.

VIDEOT: Vammaiskumppanuus: <https://www.vammaiskumppanuus.fi/oikeus-koulutukseen/>

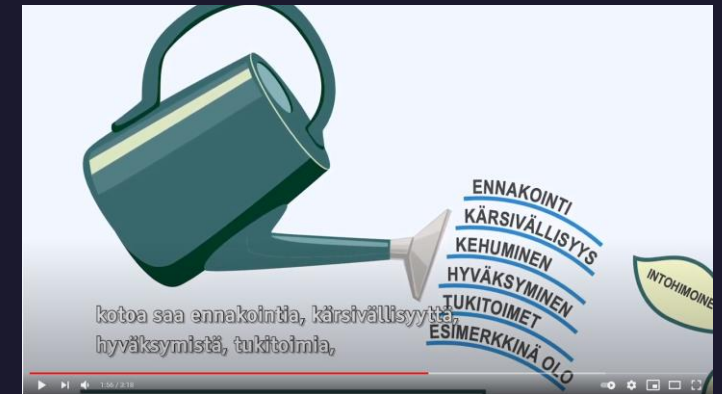
VIDEOT Tavoite 24 –kampanja: ADHD-liitto, FDUV, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Kehitysvammaliitto, Me osalliset, Vamlas

Pedagogisia aineistoja ja tukea

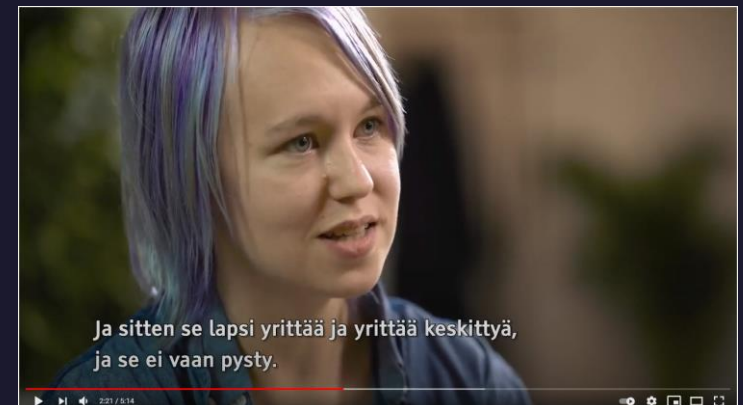
- Tukiliiton [vinkit ja neuvot perusopetukseen](#).
- Vernerinet: [Apu ja tuki koulunkäyntiin – sivusto](#).
- Valterin [Ammattitaitoa arikkeleina – osaamista isolla sydämellä](#).
 - Lue artikkeleita lasten ja nuorten oppimiseen ja kuntoutumiseen liittyvissä asioissa.
- [Miten tuen autismikirjon oppilasta?](#)
 - Lue Päivi Norvapalon artikkeli autismiystävällisestä oppimisympäristöstä.
- ADHD –liiton ja Takedan [Mun ADHD videosarja elämästä ADHD:n kanssa](#).
 - Kokemuksia ja tietoa ADHD:sta.

VIDEO: Tukiliiton [Liikuttava koulupäivä](#): "Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua toiminnalliseen oppimiseen, välituntileikkeihin, koululiikuntaan ja muuhun toimintaan."

VIDEO Mun ADHD –videosarja: [Mitä haluaisit kaikkien tietävän ADHD:sta?](#)

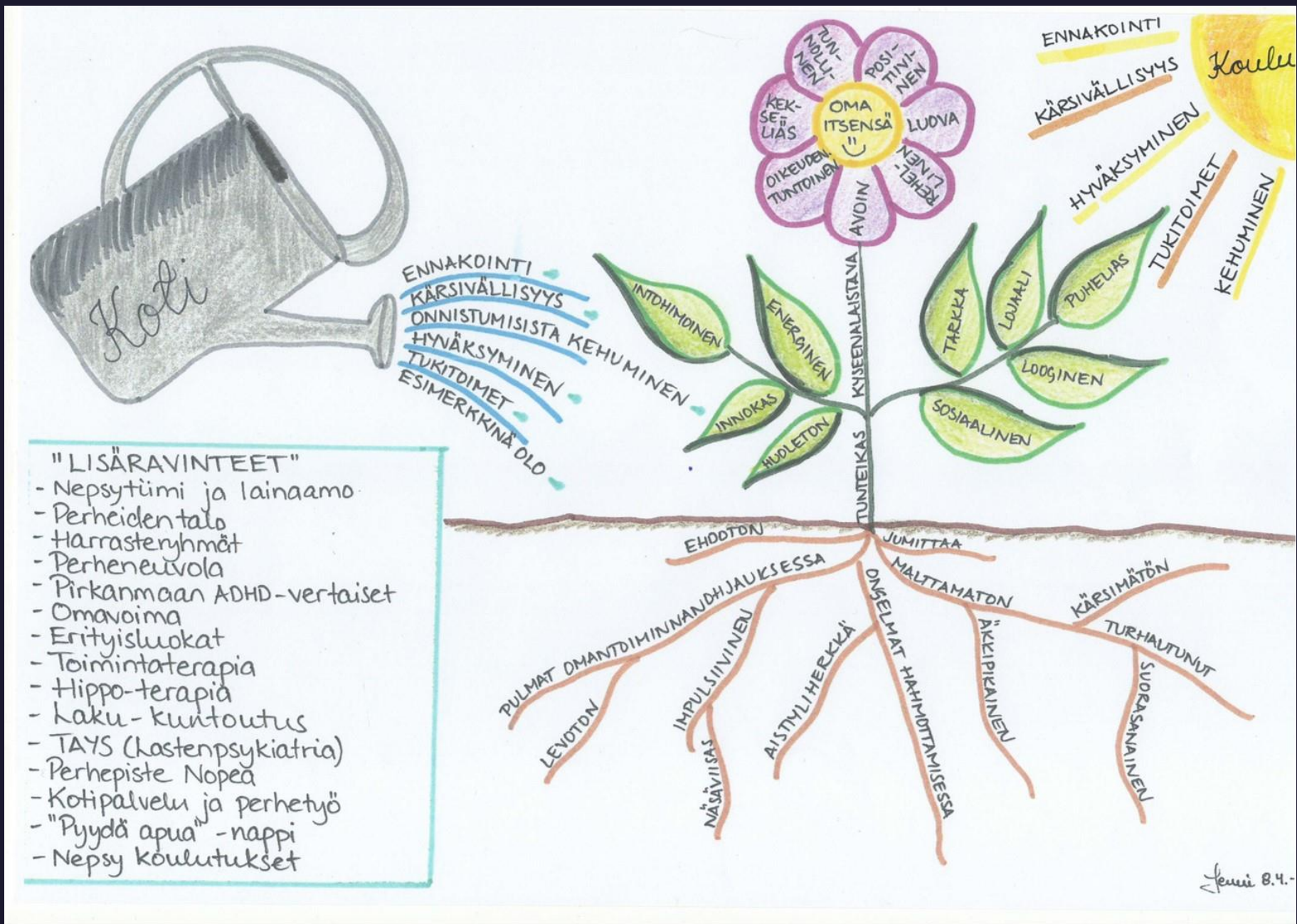

VIDEOT Mun ADHD –videosarja: Jenni ja Ina, [Mitä terveisiä haluaisit lähettää kouluun ja terveydenhuoltoon?](#)

Mitä haluaisit kaikkien tietävän ADHD:sta?

- ADHD-liiton ja Takedan Mun ADHD –videosarjan [kuvaus kasvatuksesta ja ADHD:sta](#).

KUVA: Vahvuuskukka. Jenni Barnett-Erlandsson

Lähteet

- Broderick, A. & Ferri, D. (2019). International and European Disability Law and Policy: Text, Cases and Materials. Cambridge University Press. 249-266.
- Honkasilta, J., Ahtiainen, R., Hienonen, N. & Jahnukainen, M. (2019). Inclusive and Special Education and the Question of Equity in Education: The Case of Finland. Teoksessa Matthew J. Shuelka, Christopher J. Jonstone, Gary Thomas ja Alfredo J. Artiles (toim.) The SAGE Handbook of Inclusion and Diversity in Education. SAGE Publications.
- NESSE network of experts (2012). EDUCATION AND DISABILITY/SPECIAL NEEDS policies and practices in education, training and employment for students with disabilities and special educational needs in the EU, An independent report prepared for the European Commission by the NESSE network of experts- Osoitteessa: <http://www.included.eu/sites/default/files/documents/disability-special-needs-1.pdf> (8.12.2020)
- Valjakka, S., Engblom, J., Krokfors, Y., Kuoppala, M., Latva-Nikkola, A., Meriläinen, J., Mustonen, S., Nyman, S., Salisma, T., Selin-Grönlund, P., Vataja, P. & Voltti, K. 2019. "Äiti on mun avustaja" - Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn tuloksia. Vammaiset lapset ja nuoret. Vammaiset lapset ja nuoret -työryhmä. Osoitteessa: <https://vammaisfoorumi.fi/lausunnot/2019-lausunnot-ja-kannanotot/> (10.10.2020)
- Vehmas, S. (2015). Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. E-kirja: Gaudeamus.

Yhteistyössä

Ihmisoikeuskeskus & Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Yhteyshenkilö: Mikko Joronen,
asiantuntija, Ihmisoikeuskeskus
www.ihmisoikeuskeskus.fi/koulutus

Materiaalin toimitus: Tuija Kasa & Mikko Joronen. Erityiskiitos kaikille kokonaisuuteen vaikuttaneille, kuten Vamlas & nuoret vaikuttajat, vammaisten ihmisoikeuskomitea (VIOK), Autismiliitto, ADHD liitto, lapsiasiavaltuutettu & nuoret neuvonantajat, Jenni ja Ida Barnett-Erlandsson, Hannele Cantell.

Materiaali on tuotettu osana [Ihmisoikeudet, demokratia, arvot ja dialogi kasvatuksessa](#) – projektia 2018-2021, jota ovat rahoittaneet Ihmisoikeuskeskus, oikeusministeriö ja Helsingin yliopisto

